

Marian Gorynia
Katedra Konkurencyjności Międzynarodowej
Wydział Gospodarki Międzynarodowej
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Recenzja pracy doktorskiej
mgr. Grzegorza Kinelskiego
pt. „Oddziaływanie centrów usług wspólnych na konkurencyjność
przedsiębiorstw sektora energetycznego”
Uniwersytet Szczeciński w Szczecinie
Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług
2016 rok, 359 stron

Niniejsza recenzja składa się z siedmiu części:

1. Dobór problematyki badawczej i tematu rozprawy
2. Cele pracy i hipotezy badawcze
3. Metoda badawcza
4. Struktura i treść pracy
5. Rezultaty badawcze
6. Strona formalna pracy
7. Konkluzja końcowa

1. Dobór problematyki badawczej i tematu rozprawy

Dobór problematyki recenzowanej dysertacji stanowi jej silną stronę. Autor podjął się badania zagadnień, które w pełni zasługują na pogłębioną refleksję naukową, czyli są ważne z poznawczo-teoretycznego punktu widzenia, a jednocześnie charakteryzują się dużą doniosłością praktyczną, gdyż zawierają także elementy normatywno-preskrytywne.

Konkurencyjność przedsiębiorstwa to problematyka, która jest przedmiotem zainteresowania w zasadzie wszystkich dyscyplin wchodzących w skład dziedziny nauk ekonomicznych. W tym sensie można uznać, że konkurencyjność to niezwykle ważny problem o charakterze interdyscyplinarnym, ze wskazaniem jednak na dyscyplinę nauki o zarządzaniu, jako wiodącą.

Przedmiotem refleksji naukowej we współczesnych naukach ekonomicznych jest zarówno opisanie, wyjaśnienie i zinterpretowanie fenomenu konkurencyjności, jak i zbudowanie zaleceń oraz rekomendacji dla praktyki gospodarczej z myślą o podwyższaniu tejże konkurencyjności.

Oceniana praca znakomicie wpisuje się w oba zasygnalizowane nurty refleksji nad konkurencyjnością – stanowi to jej dużą zaletę.

Konkurencyjność firmy jest ważna niezależnie od lokalizacji geograficznej firmy, sektora/branży, do którego należy, a także od rozmiarów przedsiębiorstwa. Oczywiście jest jednak, że w dużych firmach należących do strategicznych dla całej gospodarki narodowej branż istnieje największy potencjał poprawy efektywności i przyczynienia się do poprawy dobrobytu społecznego. Taką kategorię firm stanowią właśnie będące przedmiotem dociekań w niniejszej rozprawie – przedsiębiorstwa należące do sektora energetycznego.

Naturalne jest także poszukiwanie sposobów podnoszenia konkurencyjności. W dużych organizmach gospodarczych (duże firmy albo grupy kapitałowe) możliwości uzyskania dodatnich efektów często są związane ze stworzeniem centrów usług wspólnych.

Niniejsza praca podejmuje zasygnalizowane problemy na poziomie refleksji naukowej, a więc przede wszystkim z wykorzystaniem warsztatu naukowego. Podjęcie tematu uznać należy za całkowicie uzasadnione i warte dociekań naukowych. Temat jest ważny, aktualny, ma duże znaczenie poznawcze, a jednocześnie potencjalnie jego rozpracowanie może doprowadzić do odniesienia dużych korzyści na poziomie firmy, a także całej gospodarki.

Należy wreszcie podkreślić, że zagadnienie konkurencyjności podejmowane jest w wiodących ośrodkach badawczych praktycznie na całym świecie, co pokazuje, że oceniana praca wpisuje się w światowe tendencje badań ekonomicznych.

2. Cele pracy i hipotezy badawcze

O celu pracy Autor pisze we wstępie. Deklaracje dotyczące celu pojawiają się w kilku miejscach. Celem praktycznym rozprawy wskazanym na s. 10 wstępu jest „uzasadnienie konieczności standaryzacji usług i procesów obsługi klientów w dużych i średnich przedsiębiorstwach sektora energetycznego”. W innym miejscu na ten samej stronie Doktorant pisze, że „Celem głównym pracy jest wskazanie modelowych strukturalno-funkcjonalnych rozwiązań w przedsiębiorstwach energetycznych w oparciu o centra usług wspólnych”. Dalej dodano, że z myślą o realizacji celu głównego przyjęto 5 szczegółowych celów pomocniczych:

- „Określenie uwarunkowań aktywności przedsiębiorstw energetycznych w otoczeniu konkurencyjnym – struktura i identyfikacja modelu rynku w sektorze energetycznym.
- Prezentacja trendów rynkowych, będących podstawą koncepcji tworzenia centrów usług wspólnych w przedsiębiorstwach energetycznych.
- Identyfikacja różnic w obszarze organizacji procesów i systemów pomiędzy rynkiem instytucjonalnym a nieinstytucjonalnym w sektorze energetycznym, biorąc pod uwagę różne obszary aktywności gospodarczej przedsiębiorstw energetycznych.
- Przedstawienie potencjalnych obszarów synergii w aspekcie budowy centrów usług wspólnych w ramach struktur organizacyjnych lub przy wykorzystaniu modeli outsourcingowych.
- Wskazanie najbardziej efektywnych rozwiązań w zakresie usług i procesów obsługi klienta w przedsiębiorstwach energetycznych w oparciu o centra usług wspólnych (s. 10-11).

W moim przekonaniu cel główny oraz cele szczegółowe zostały obrane poprawnie z merytorycznego punktu widzenia oraz nazwane w zrozumiały sposób. Jedynym zastrzeżeniem, jakie się tutaj nasuwa jest to, iż Doktorant skoncentrował uwagę zasadniczo na celach o charakterze praktycznym, nie wyeksponował natomiast należycie celów poznawczych, które także przecież zrealizował (na przykład w rozdziale I).

Kolejnym elementem opisu podjętych badań są przyjęte dwie hipotezy badawcze:

Hipoteza główna – Efektywność funkcjonowania centrów usług wspólnych w przedsiębiorstwach sektora energetycznego zależy od doboru pakietu usług (s. 10).

Hipoteza pomocnicza - „Funkcjonowanie centrów usług wspólnych wpływa na konkurencyjność przedsiębiorstw sektora energetycznego działających na rynku dzięki wykorzystaniu synergii w centralizacji usług” (s. 10).

Odnosi się wrażenie, że podane hipotezy zostały dość słabo wyeksponowane we wstępie pracy. Pojawiają się one jako etap pośredni w rozważaniach dotyczących celów pracy – pomiędzy akapitem poświęconym celowi praktycznemu a akapitem omawiającym cel główny i cele pomocnicze. Sposób sformułowania hipotez wskazuje na to, że możliwe będzie odniesienie się do nich raczej w znaczeniu jakościowym, aniżeli poprzez ilościowe ich testowanie. Ponadto hipotezy zostały w pracy podane w sposób oderwany od odniesień do literatury – brak tzw. wyprowadzenia hipotez.

3. Metoda

Rozstrzygnięcia metodyczne przyjęte przez Doktoranta należy ocenić jako zasadniczo poprawne. Dobór poszczególnych metod badawczych zasługuje na pozytywną ocenę, zarówno jeśli chodzi o ustalenie całego zestawu tych metod, jak o ich wykorzystanie do poszczególnych zadań badawczych. Uzasadnienie wyboru metod badawczych we wstępie jest jednak mało przekonujące, gdyż jest bardzo lakoniczne. Autor po prostu wymienił 5 grup metod, które znalazły zastosowanie przy przygotowaniu dysertacji. Trudno taką enumerację metod uznać za postępowanie zgodne z regułami sztuki. Należy tutaj zgłosić kilka spostrzeżeń. Po pierwsze, nieco zbyt krótką deklarację metodyczną Autora zawarto we wstępie na stronie 11. Przy jej lekturze pojawia się pewien niedosyt – wydaje się, że opis metodyki we wstępie należało nieco poszerzyć. Po drugie, wspomniane w poprzednim zdaniu uchybienie zostało na szczęście naprawione w treści pracy, w tych jej fragmentach, gdzie wykorzystuje się poszczególne metody badawcze. Po trzecie, decyzja o zastosowaniu w rozprawie kombinacji metod ilościowych i jakościowych była w moim przekonaniu słuszna.

Można więc stwierdzić, iż wykorzystanie metod ilościowych i jakościowych stanowi silną stronę ocenianej pracy.

4. Struktura i treść pracy

Recenzowana rozprawa (łącznie 359 stron) składa się ze streszczenia, wstępu, pięciu rozdziałów merytorycznych oraz podsumowania i wniosków. Ponadto w pracy występują: bibliografia, spis rysunków i spis tabel.

Wstęp liczący 4 strony został napisany poprawnie. Zamieszczono w nim wszystkie potrzebne elementy – uzasadnienie wyboru i określenie problemu badawczego, celu praktycznego, hipotez badawczych, celu głównego oraz szczegółowych celów pomocniczych rozprawy, prezentację struktury pracy oraz skrótowe omówienie metod badawczych. Pewne zdziwienie budzi zastosowana kolejność prezentacji niektórych elementów – kontrowersyjne jest zwłaszcza przedstawienie celu praktycznego, po nim 2 hipotez, a dopiero później celu głównego i szczegółowych celów pomocniczych. Poza tym trzeba ponowić uwagę o pożądanym nieco większym rozbudowaniu fragmentu wstępu poświęconego zagadnieniom metodycznym.

Omawiając strukturę pracy należy ocenić, że mamy tutaj do czynienia niewątpliwie z poprawnym połączeniem tytułu rozprawy, liczby i sekwencji rozdziałów oraz ich treści. Tytuł pracy sformułowany został w sposób klarowny, zwięzły i niebudzący wątpliwości. W samym tytule udało się zasygnalizować sedno przyjętego problemu badawczego. W tytule daje się wyróżnić dwa kluczowe składniki – centra usług wspólnych i konkurencyjność. Poszczególne rozdziały dobrze korespondują z tymi dwoma członami. Rozdział I poświęcono zarysowaniu teoretycznych podstaw efektywności jako podstawowej kategorii opisującej funkcjonowanie przedsiębiorstwa. W rozdziale II uwagę skoncentrowano na metodyce badania efektywności przedsiębiorstw. Należy zauważyć, że oba te rozdziały mają charakter teoretyczno-literaturowy i łącznie liczą ponad 100 stron. W rozdziałach tych oprócz fragmentów niezbędnych, uzasadnionych merytorycznie występują też części dość luźno związane z głównym tokiem wywodu i rezygnacja z nich albo bardzo istotne skróty nie obniżyłyby wartości pracy, wręcz przeciwnie doprowadziłyby do podniesienia jej komunikatywności. W mojej ocenie rozdziały te mogłyby zostać

połączone i skrócone mniej więcej do połowy rozmiarów. Jako przykład możliwych skrótów podałbym rezygnację z niektórych dość znacznie rozbudowanych wywodów z historii myśli ekonomicznej, których przytoczenie w pracy ma w sobie pewne walory dydaktyczne, ale z drugiej strony niepotrzebnie wydłuża wywód. Rozdział III podejmuje kwestię funkcjonowania rynku konkurencyjnego w sektorze energetycznym. Warto podkreślić dobry przegląd koncepcji konkurencyjności dokonany w podrozdziałach 3.1. i 3.2. Wartościowe jest też odniesienie kwestii konkurencyjności do specyfiki sektora energetycznego zawarte w podrozdziale 3.3. W rozdziale IV dokonano przygotowania do analiz prowadzonych w rozdziale V – uporządkowano kwestie definicyjne związane z usługami w sektorze energetycznym, przeprowadzono ich typologię oraz zarysowano ideę centrum usług wspólnych. Po nich następuje rozdział V, który ma dwojaki charakter. Podrozdziały 5.1. i 5.2. to rozdziały o charakterze empirycznym relacjonujące wyniki badań efektywności centrów usług wspólnych w wybranych firmach oraz wyniki badań konkurencyjności i strategii rozwoju przedsiębiorstw energetycznych w kontekście rozwoju centrów usług wspólnych. Podrozdział 5.3. z kolei ma charakter normatywny i zawiera zalecenia odnośnie do modelowego układu strukturalno-funkcjonalnego centrum usług wspólnych.

W podsumowaniu i wnioskach krótko zebrano najważniejsze ustalenia badawcze poczynione w pracy, a w szczególności zaprezentowano konkluzje wynikające z przeprowadzonych badań, zarówno teoretyczno-literaturowych, jak i empirycznych. Pracę zamyka bibliografia, spis rysunków oraz spis tabel.

Moim zdaniem recenzowana rozprawa ma zbyt duże dla prac doktorskich rozmiary całkowite. W stosunku do zarysowanego wyżej podejścia do struktury pracy można zgłosić dwie uwagi:

- Czy nie byłoby uzasadnione połączenie (skomasowanie) obecnych rozdziałów I i II w jeden rozdział? Oba rozdziały dotyczą dość zbliżonych zagadnień, a wykonanie wcześniej już zasygnalizowanych skrótów towarzyszących komasacji rozdziałów doprowadziłoby do zracjonalizowania rozmiarów pracy.

- Mój postulat dotyczący zmniejszenia rozmiarów pracy dotyczy nie tyle rezygnacji z konkretnych części dysertacji poprzez ich usunięcie, ile skrócenia wyводу poprzez bardziej syntetyczne zaprezentowanie zawartych w rozprawie rozważań.

Osobiście jestem zwolennikiem określania górnej granicy liczby znaków zawartych w dysertacji doktorskiej, co zapobiegłoby tego rodzaju sytuacjom.

Z drugiej strony należy dostrzec pozytywną cechę rozprawy, związaną z tym, że proporcje pomiędzy poszczególnymi częściami (rozdziałami) pracy są względnie zrównoważone. Wprawdzie ostatni piąty rozdział ma większe rozmiary aniżeli pozostałe, ale można to uzasadnić zebraniem i chęcią prezentacji dużego objętościowo i interesującego materiału empirycznego.

Ponadto ze strukturalnego punktu widzenia silną stroną dysertacji jest przyjęty klarowny linearny tok rozumowania – rozdziały następne dobrze korespondują z poprzednimi, przejście z jednych do drugich jest uzasadnione merytorycznie i płynne.

Całościowy układ pracy należy ocenić jako poprawny – w przyjętym toku rozumowania liczba rozdziałów pracy oraz ich sekwencja są prawidłowe, choć przypomnieć należy uwagę o pożądanej być może integracji rozdziału I i II. Struktura wewnętrzna rozdziałów (liczba, kolejność i treść podrozdziałów) nie budzi większych wątpliwości – w mojej ocenie jest ona dobrze uzasadniona oraz zdyscyplinowana. Ponadto jest ona umiejętnie podporządkowana zadeklarowanym celom pracy i przyjętym hipotezom badawczym. Treść wyводу jest przejrzysta, zdarzają się jednak zbędne dygresje, a w niektórych fragmentach pracy, co sygnalizowano już wcześniej, pojawiają się skłonności do wypowiedzi nazbyt szerokich - w efekcie sprawia to, że rozmiary pracy są nazbyt duże.

Mocną stroną pracy jest swobodne poruszanie się przez Autora w obrębie polskiej i światowej literatury przedmiotu. Doktorant w zasadzie poprawnie radzi sobie z rozległą bibliografią, a także potrafi umiejętnie i sprawnie się nią posługiwać w toku prowadzonego rozumowania. Zauważalne jest szersze korzystanie z literatury w języku polskim, aniżeli w języku angielskim. Ponadto Doktorant wykazał się umiejętnością przeprowadzenia trafnej selekcji opracowań przytaczanych w pracy.

Na zakończenie tego punktu recenzji zostaną przedstawione wybrane szczegółowe uwagi merytoryczne nawiązujące do treści rozprawy:

- Wydaje się, że zwłaszcza wobec dużych rozmiarów pracy pożądane byłoby zamieszczenie na końcu każdego rozdziału krótkiego podsumowania i wniosków z prezentowanych rozważań. Jeszcze bardziej ułatwiłoby to czytanie rozprawy i percepcję treści w niej zawartych.
- Pozytywnym wyróżnikiem rozprawy jest to, że Autor nie stroni od posługiwania się takimi narzędziami przekazu jak tabele, rysunki itp. Część z nich została przywołana/zapożyczona z literatury, ale szczególnie cenne są opracowania własne Autora, gdyż przeważnie odnoszą się one do specyficznych zagadnień związanych z centrami usług wspólnych w firmach sektora energetycznego.
- Dlaczego w rozdziale I przy dyskusowaniu znaczenia terminów takich jak *effectiveness*, *efficiency* nie wprowadzono do rozważań równie istotnego terminu *performance*?
- Dlaczego w rozważaniach prowadzonych w rozdziale I nie pojawia się zagadnienie *market failure*?
- Prosiłbym o przedstawienie, jak Autor pojmuje termin „model”, zwłaszcza w kontekście rozważań zawartych w rozdziale V (podrozdział 5.3.). Jak mają się do siebie pojęcia „model” i „typ idealny”?
- Byłbym też ciekaw poznać stanowisko Doktoranta w kwestii weryfikacjonizmu i falsyfikacjonizmu w uprawianiu nauki, w szczególności w odniesieniu do nauk o zarządzaniu.

5. Rezultaty badawcze

W mojej ocenie zarówno względy merytoryczne sprowadzające się przede wszystkim do uzyskanych wyników badawczych, jak i dostrzeżona oraz podkreślona wcześniej poprawność metodyczna ocenianej rozprawy stanowią podstawę do nadania jej Autorowi stopnia doktora nauk ekonomicznych. Moim zdaniem Doktorant osiągnął zadeklarowane cele i zgodnie z regułami sztuki ustosunkował się do postawionych hipotez badawczych.

Na rzecz pozytywnej oceny pracy doktorskiej mgr. G. Kinelskiego przemawiają niżej wskazane osiągnięcia zrealizowane przez Autora:

- umiejętność doboru oraz postawienia interesującego i atrakcyjnego problemu badawczego, zasługującego na zgłębienie w toku prowadzonego badania naukowego (opisane to zostało w celach i hipotezach) – ta uwaga dotyczy całości pracy;
- dobra orientacja w literaturze przedmiotu – umiejętność selekcji i interpretacji opracowań innych autorów – to spostrzeżenie odnosi się do całości rozprawy, ale w szczególności do rozdziałów I i II;
- umiejętność odniesienia podjętej problematyki badawczej do osiągnięć innych autorów w nawiązaniu do literatury polskiej oraz światowej – w szczególności rozdziały I, II i III;
- umiejętność trafnego doboru i poprawnego, zgodnego z regułami warsztatu naukowego wykorzystania przyjętych metod badawczych – cała praca;
- umiejętność samodzielnego prowadzenia badań empirycznych – głównie rozdział V;
- zdolność do formułowania wniosków na podstawie przeprowadzonych badań diagnostycznych – przede wszystkim rozdział V;
- umiejętność prowadzenia rozważań o charakterze normatywno-preskrytywno-praktycznym – rozdział V, a w szczególności podrozdział 5.1.

Jak już zaznaczono wcześniej mocną stroną rozprawy jest rozbudowana, kompetentna, porządkująca i dobrze skonstruowana koncepcyjnie prezentacja literatury poświęconej badaniom teoretycznym i empirycznym nad problematyką wpływu centrów usług wspólnych na konkurencyjność. W mojej ocenie Doktorant potrafił umiejętnie zidentyfikować i zanalizować najważniejsze tendencje w tym zakresie.

Mgr G. Kinelski udowodnił w rozprawie, że potrafi eksplorować rzeczywistość gospodarczą posługując się występującymi w literaturze przedmiotu ujęciami teoretycznymi, twórczo je wykorzystywał i rozwijał. Można więc stwierdzić, że cały

proces badawczy zrealizowany przez Doktoranta jest dobrze zakorzeniony i usytuowany w prowadzonych w wybranym obszarze badaniach naukowych.

W mojej ocenie Kandydat do stopnia doktora osiągnął sformułowane we wstępie cele pracy. Ustosunkował się także w przekonujący sposób do zasygnalizowanych wcześniej dwóch hipotez badawczych. Należy podkreślić, że zarówno cele, jak i hipotezy rozprawy zostały skonstruowane w taki sposób, że w pełni uzasadnione było podjęcie badań z nimi powiązanych. Metody dobrane i wykorzystane przez Doktoranta nie budzą zastrzeżeń.

Na podkreślenie zasługuje szeroki i ambitny program autorskich badań empirycznych podjętych przez Doktoranta. Wyniki badań są ważne i interesujące, a także mogą skłaniać do refleksji nad ich wykorzystaniem do budowania bardziej szczegółowych rekomendacji dla menedżerów zarządzających dużymi firmami energetycznymi, gdzie kwestia budowy centrów usług wspólnych może stanowić nie tylko ważne źródło racjonalizacji kosztów, ale także przyczynić się do podniesienia sprawności funkcjonowania tych firm. Sposób przeprowadzenia badania empirycznego nie budzi wątpliwości. Ponadto dobór i sposób wykorzystania przyjętych metod analizy ilościowej nie nasuwają uwag krytycznych. Uzyskane wyniki pozwoliły na sformułowanie wniosków, które mają duże znaczenie poznawcze i praktyczne. Rezultaty badań Doktoranta wnoszą godny zauważenia wkład do aktualnego stanu wiedzy na temat roli centrów usług wspólnych w podnoszeniu konkurencyjności firm sektora energetycznego.

6. Strona formalna pracy

Strona formalna rozprawy jest jej względnie słabą stroną, gdyż często zdarzają się w niej potknięcia natury językowej. Dysertacja jest napisana zasadniczo zrozumiałym, komunikatywnym, poprawnym i ładnym językiem. Strona graficzna opracowania zasługuje na pozytywną ocenę. Przydatne z punktu widzenia odbioru pracy są rysunki i tabele prezentujące wybrane zagadnienia w sposób syntetyczny i uporządkowany.

W rozprawie występuje jednak znaczna liczba błędów językowych – literowych, gramatycznych, stylistycznych i innych uchybień formalnych. Dla ilustracji można podać kilka przykładów niedociągnięć formalnych:

- s. 9 – jest: „Obszar badawczy obejmuje przedsiębiorstwo jako uczestnika rynku energetycznego, jego struktury usług wspólnych, ale kadre kierowniczą w sektorze energetycznym, jako usługobiorców” – zdanie niezrozumiałe;
- s. 15 – jest: „W długim okresie czasu...”; powinno być: „W długim okresie...”;
- s. 17 – jest: „Również autorzy z zakresu teorii zarządzania potwierdzają tą tezę”; powinno być: „tę tezę”;
- s. 20 – jest: „W teorii ekonomii od XX wieku początkowo nurtem w teorii ekonomii jest nurt neoklasyczny” – zdanie niezrozumiałe;
- s. 36 – jest: „L. Robins”; powinno być: „L. Robbins”;

Bardziej rozbudowaną dokumentację zgłoszonych zastrzeżeń zawarto w egzemplarzu rozprawy przekazanym recenzentowi.

7. Konkluzja końcowa

Sumaryczna ocena recenzowanej rozprawy doktorskiej wypada pozytywnie. Do najważniejszych mocnych stron dysertacji należy zaliczyć umiejętny dobór problematyki badawczej, poprawne sformułowanie celów oraz hipotez badawczych, przekonującą i dobrze podporządkowaną celowi oraz hipotezom strukturę pracy, rozległy program badań empirycznych przeprowadzonych w dysertacji, biegłe posługiwanie się szeroką literaturą przedmiotu, zarówno krajową, jak i zagraniczną, poprawność metodyczną oraz umiejętność prowadzenia analizy i wyciągania wniosków.

W przekonaniu autora recenzji praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim: stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta, a także umiejętność prowadzenia pracy naukowej.

Wnoszę o dopuszczenie mgr. Grzegorza Kinelskiego do publicznej obrony.

Poznań, 19 grudnia 2016 roku

